

«Ақмола облысы білім басқармасының Зеренді ауданы білім бөліміне
қарасты Симферополь ауылының жалпы білім беретін мектебі»
коммуналдық мемлекеттік мекемесі

8-сыныпқа арналған

ДИДАКТИКАЛЫҚ МАТЕРИАЛ

Тақырып: «XX ғасырдың бірінші жартысындағы Қазақстан»

Дайындаған: тарих мұғалімі

Д.С.Ағайдар

2025-2026 оқу жылы

ТҮСІНІК ХАТ

Бұл әдістемелік жинақ 8 арналған Қазақстан тарихы пәнінің «XX ғасырдың алғашқы жартысындағы Қазақстан» бөлімін оқыту үрдісінде мұғалімге көмекші құрал ретінде дайындалды. Материалдың басты мақсаты – оқушылардың тарихи білімін тереңдету, олардың сыни ойлауын, тарихи құбылыстарды талдай алу, салыстыра білу, себеп–салдарлық байланыстар табу қабілеттерін дамыту.

Ұсынылған деңгейлік тапсырмалар оқушылардың жеке, жұптық және топтық жұмыстарын ұйымдастыруға, тарихи деректермен жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Тапсырмалар оқулық мазмұнына, Қазақстан тарихының 1900–1950 жж. оқиғаларына: Алаш қозғалысы, 1916 жылғы көтеріліс, кеңестік реформалар, ұжымдастыру мен индустрияландыру, ашаршылық, репрессиялар, Ұлы Отан соғысы жылдарындағы Қазақстанның рөліне негізделіп құрастырылған.

Материал ҚР БҒМ бекіткен оқу бағдарламасы талаптарына, күтілетін нәтижелер жүйесіне, критериалды бағалау қағидаттарына сәйкес келеді. Жинақ мұғалімге қалыптастырушы бағалауды ұйымдастыруға, дифференциация жасауға, оқу процесін жеңілдетуге және тиімді етуге мүмкіндік береді.

Материалдың мақсаты:

1. Оқушылардың XX ғасырдың 1900–1950 жж. Қазақстан тарихындағы маңызды оқиғалар, тұлғалар және тарихи процестер туралы білімдерін қалыптастыру.
2. Алаш қозғалысы, 1916 ж. көтеріліс, кеңестік реформалар, ашаршылық, индустрияландыру, қуғын-сүргін және ҰОС жылдарындағы Қазақстан тарихына талдау жасай алу біліктерін дамыту.
3. Тарихи деректермен жұмыс жасау дағдыларын жетілдіру (құжат талдау, картамен жұмыс, салыстыру).
4. Оқушының сыни ойлауын, өзіндік пікірін қалыптастыру, тарихи оқиғаларға жеке көзқарасын білдіруге үйрету.
5. Шығармашылық және зерттеушілік тапсырмалар арқылы тұлғалық дамуына ықпал ету.

Күтілетін нәтижелер:

Оқушы:

Білу және түсіну деңгейі

- XX ғасыр басындағы тарихи оқиғаларды атайды, негізгі үдерістерді сипаттайды;
- Алаш қозғалысы, 1916 жылғы көтеріліс, кеңестік саясат, ашаршылық, индустрияландыру сияқты ұғымдарды түсіндіреді;
- Негізгі тарихи терминдерді анықтайды және қолданады.

Қолдану деңгейі

- Хронологиялық кестелерді толтырады;
- Картадан көтеріліс ошақтарын, тарихи орындарды көрсете алады;
- Құжаттардан ақпарат алып, сұрақтарға жауап береді.

Талдау және салыстыру деңгейі

- Тарихи оқиғалар арасындағы себеп–салдарлық байланысты анықтайды;
- Индустрияландыру мен ұжымдастырудың айырмашылықтарын салыстырады;
- Алаш қайраткерлерінің тарихи рөлін талдайды;
- Репрессия жылдарындағы саясаттың салдарын түсіндіреді.

Жинақтау және бағалау деңгейі

- Эссе, күнделік, зерттеу жобасы сияқты шығармашылық жұмыстарды орындайды;
- Тарихи оқиғаға өзіндік көзқарасын дәлелдермен негіздеп жазады;
- Тұлғалардың еңбегіне баға береді.

Бағалау критерийлері:

- 1. Хронологияны қолдану дағдысы**
 - Оқиғаларды уақыт бойынша дұрыс орналастыруы.
- 2. Тарихи деректерді талдау сапасы**
 - Құжат, карта, кестеден ақпаратты дұрыс түсіну және шығару.
- 3. Себеп–салдарлық байланысты анықтай білу**
 - Тарихи процестердің себептері мен салдарын дұрыс белгілеу.
- 4. Салыстыру дағдылары**
 - Екі тарихи кезеңді немесе құбылысты нақты критерийлермен салыстыру.
- 5. Тарихи ұғымдар мен терминдерді дұрыс қолдану**
 - Алаш қозғалысы, репрессия, индустрияландыру, ұжымдастыру т.б. ұғымдарды орынды қолдануы.

6. Тұлғалар рөліне баға беру

– Алаш зиялылары, батырлар немесе басшылар қызметін бағалай алуы.

7. Шығармашылық пен логикалық құрылым

– Эссе, күнделік, жоба мәтінінің логикалық, түсінікті және дәлелді болуы.

8. Өзіндік ой айту қабілеті

– Тарихи оқиғаға байланысты жеке көзқарас білдіруі және оны дәлелдей алуы.

ДИДАКТИКАЛЫҚ МАТЕРИАЛ

1-тапсырма. Терминдер мен ұғымдарды сәйкестендір (I деңгей) (Білу, түсіну)

Берілген ұғымдарды анықтамаларымен байланыстыр:

1. Алаш партиясы
2. Ұлт-азаттық қозғалыс
3. Репрессия
4. Индустрияландыру
5. Ұжымдастыру

- А. Дін, тіл, жер үшін күрескен халық қозғалысы
Ә. Ауыл шаруашылығын күштеп ортақтастыру
Б. Зиялыларды қудалау, жазалау саясаты
В. Қазақ ұлттық саяси ұйымы
Г. Ірі өнеркәсіп орындарын құру саясаты

2-тапсырма. Хронологиялық кестені толтыр (I деңгей) (Білу, реттеу)

Оқиғаларды дұрыс жылдармен сәйкестендір:

Оқиға	Жылы
Ұлт-азаттық көтеріліс	
Алашорда үкіметінің құрылуы	
Қазақ АКСР-інің жариялануы	
Ашаршылық (екінші)	
Ұлы Отан соғысы	

3-тапсырма. Тұлғаларды сипаттамамен сәйкестендір (I–II деңгей)

1. Әлихан Бөкейхан
2. Ахмет Байтұрсынұлы
3. Міржақып Дулатов
4. Бауыржан Момышұлы
5. Левон Мирзоян

- А. Қазақ әліпбиінің реформаторы, «Ұлт ұстазы»
Ә. Алаш көсемі
Б. «Оян, қазақ!» авторы
В. Қазақ дивизиясының даңқты командирі
Г. Индустрияландыру кезіндегі республика басшысы

4-тапсырма. Кестені толтырыңдар. «Әскери коммунизм» саясаты.

«Әскери коммунизм» саясатына көшудің себептері	«Әскери коммунизм» саясатының мәні	«Әскери коммунизм» саясатының салдары

5-тапсырма.

6-тапсырма. «Әскери коммунизм» мен Жаңа экономикалық саясатты сипаттайтын ұғымдарды тиісті қатарға жазыңдар.

1.Азық-түлік салығы. 2.Еңбегіне қарай ақы төлеу. 3.Азық-түлік салғырты. 4.Өнімдей айырбас жүйесі. 5.Кәсіпорындарды мемлекет қарамағына алу. 6.Жалдамалы еңбекке тыйым салу. 7.Саудаға тыйым салынды. 8.Жалпыға бірдей еңбек міндеткерлігі. 9.Теңдеу төлеу жүйе енгізілді. 10.Тегін коммуналдық қызмет. 11.Ақша айналымнан алынды. 12.Жеке саудаға, жеке меншік кәсіпорындар құруға берілді.

«Әскери коммунизм» саясаты	Жаңа экономикалық саясат

--	--

7-тапсырма. Құжатпен жұмыс (II деңгей)

(Талдау, түсіндіру)

Мәтін:

«1930 жылдары жүргізілген ұжымдастыру саясаты қазақ халқының дәстүрлі шаруашылығына орны толмас зиян әкелді. Малдың 80%-ы қырылды, халық жаппай көше бастады...»

Сұрақтар:

1. Ұжымдастыру неге зорлықпен жүргізілді?
2. Неліктен ашаршылық осыншалық ауқымда болды?
3. Бұл саясат қай топтарға ең ауыр соққы болды?

8-тапсырма. Салыстырмалы талдау кестесі (II деңгей)

Тарихи кезең	Ерекшеліктері	Нәтижелері	Зиянды жақтары
Индустрияландыру (1925–1940)			
Ұжымдастыру (1928–1932)			

Мақсат: Оқушы оқулықтағы мәтін негізінде салыстырмалы талдау жасайды.

9-тапсырма. Картадағы тапсырма (II деңгей) (Қолдану, географиялық талдау)

Оқулықтағы картаға сүйеніп (1916 ж. көтеріліс ошақтары) төмендегі сұрақтарға жауап бер:

1. Көтеріліс ең көп тараған аймақтар?
2. Неге осы аймақтарда қарсылық күштірек болды?
3. Жетісудағы көтеріліс ерекшелігі қандай болды?

10-тапсырма. Себеп–салдарлық байланыстарды анықта (III деңгей) (Талдау, логикалық ойлау)

Төмендегі кестені толтыр:

Оқиға	Себебі	Салдары
Алашорда үкіметінің құрылуы		
1937–38 репрессиялары		
Қазақстанның ҰОС жылдарындағы үлесі		

11-тапсырма. Тарихи эссе (III деңгей) (Бағалау, жеке көзқарас)

Тақырып: «Алаш қозғалысы – қазақтың ұлттық жаңғыруындағы шешуші белес»

Талап:

- 200–250 сөз
- 2 дәлел
- 1 тарихи дерек
- Қорытынды пікір

12-тапсырма.

Суреттегі тарихи тұлғаларды тиісті санның орнына жазыңдар:

1	5	9
2	6	10
3	7	11
4	8	12

13-тапсырма. Шығармашылық тапсырма (III–IV деңгей) (Саралау, синтез)

Тақырып: «Егер мен 1932 жылы Қазақстанда өмір сүрсем...»

Формат:

- Күнделік (5 жазба)
- Ашаршылық көріністері
- Көшу, босқыншылық
- Отбасындағы жағдай

14-тапсырма. Жобалық жұмыс (IV деңгей) (Зерттеу, шығармашылық)

Мини-жоба: «Ұлы Отан соғысы жылдарындағы Қазақстанның рөлі»

Зерттеу бөліктері:

1. Қазақстанға көшірілген зауыттар (оқулықтағы тізімді пайдалану)
2. Майданға жіберілген әскери құрамалар
3. Қазақ батырлары: Б. Момышұлы, Т. Тоқтаров, Ә. Молдағұлова, М. Мәметова
4. Тыл еңбегіндегі жастар мен әйелдер

Шығару формасы:

- Инфографика
- Презентация
- Қорытынды парақ

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. **8–9 сыныпқа арналған Қазақстан тарихы оқулығы (1-бөлім).** – Алматы: Мектеп баспасы.
2. Қойгелдиев М. **«Алаш қозғалысы»** – Алматы: Ататек.
3. Омарбеков Т. **«Қазақстандағы ұжымдастыру және ашаршылық»** – Алматы.
4. Аққұлұлы С. **«Ұлттық жаңғыру және Алаш идеясы».**
5. ҚР БҒМ. **Қазақстан тарихы пәні бойынша оқу бағдарламасы (2023–2024 ж.).**
6. **«Қазақстан тарихы» (5 томдық).** – Алматы.
7. Е.Бекмаханов. **«Қазақстан XX ғасырдың 20–40 жылдарында».**
8. ҚР Ұлттық архиві материалдары.
9. ҰОС тарихына арналған естеліктер жинағы: **«Батырлар жыры мен шежіресі».**
10. **«Тарихи құжаттар мен деректер» жинағы (Алаш, 1916 көтерілісі, репрессиялар құжаттары).**